

Łódź, 28 września 2019r.

dr hab. Alina Wróbel prof. nadzw. UŁ
Katedra Teorii Wychowania
Wydział Nauk o Wychowaniu

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Majerek, na temat:
„Skuteczność warsztatu edukacyjnego w rozwijaniu kompetencji społecznych młodzieży
w ramach lekcji wychowania fizycznego” (ss. 250)**

**Recenzja przygotowana na wniosek Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie**

1. Wstęp

Pani mgr Małgorzata Majerek przygotowała rozprawę doktorską na temat „Skuteczność warsztatu edukacyjnego w rozwijaniu kompetencji społecznych młodzieży w ramach lekcji wychowania fizycznego”, promotorem pracy była dr hab. Danuta Wosik-Kawala prof. UMCS, a promotorem pomocniczym dr Anna Grabowiec. Recenzowana rozprawa stanowi interesujący przykład projektu badawczego, osadzonego w przestrzeni relacji teoria-praktyka pedagogiczna, a zastosowana procedura badawcza, w twórczy sposób wzmacnia tę relację. Tematyka pracy jest oryginalnym ujęciem zagadnień odnoszących się do funkcji szkoły jako podstawowej instytucji edukacyjnej. Zagadnienia te, mimo iż stanowią kanon myśli pedagogicznej, są jak najbardziej aktualne, zwłaszcza w kontekście problemów wychowawczych, czy też patologii społecznych z jakimi mamy do czynienia we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej.

2. Ocena przedłożonej rozprawy

A. Struktura pracy

Struktura recenzowanej rozprawy jest uporządkowana i merytorycznie uzasadniona. Podstawowe kategorie, wokół których ją zbudowano, bezpośrednio wynikają z badanej problematyki i stanowią mapę pojęciową, na którą naniesiono poszczególne ustalenia teoretyczne. Pragnę jednak zwrócić uwagę na pojęcie warsztatu edukacyjnego, które zostało

ujęte w tytule pracy, ale w części teoretycznej nie dookreślono do jakiej perspektywy semantycznej tego pojęcia odwołuje się autorka lub też na jakiej podstawie teoretycznej osadzono autorski projekt warsztatu. Co prawda na stronach 102-111 zawarte zostały zasadnicze ustalenia dotyczące metod i technik rozwijania kompetencji społecznych zastosowanych w pracy z młodzieżą, ale nie jest to, w mojej ocenie, zadawalający opis kontekstów teoretycznych, do których odwołała się autorka warsztatu.

Ponadto, mam jedną zasadniczą uwagę dotyczącą struktury recenzowanej pracy. We wstępie Autorka zapowiada, iż „w rozdziale drugim zaprezentowano autorski warsztat rozwijania kompetencji społecznych uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Przedstawiono w nim założenia organizacyjno-programowe warsztatu, opisano zastosowane w pracy z młodzieżą metody i techniki rozwijania kompetencji społecznych, jak również przedstawiono scenariusze realizowanych zajęć” (s.9). Tymczasem, podrozdział zawierający założenia organizacyjno-programowe warsztatu realizowanego w ramach lekcji wychowania fizycznego zawarty został w rozdziale trzecim, noszącym tytuł „Metodologiczne podstawy badań własnych” (s. 102-104). W moim przekonaniu, powyższy podrozdział oraz treści dotyczące metod i technik rozwijania kompetencji społecznych zastosowanych w pracy z młodzieżą (s.105-111), a także warsztatu rozwijającego kompetencje społeczne młodzieży, w tym scenariusze zajęć (s. 112-151), powinny być zamieszczone w części teoretycznej pracy. Podobnie rzecz się ma z podrozdziałem noszącym tytuł „Zarys problematyki wychowania fizycznego” (s. 98-102), umieszczonym w rozdziale metodologicznym pracy, który moim zdaniem, powinien znajdować się w części teoretycznej, bowiem treści w nim zamieszczone interpretuję jako teoretyczne podstawy wychowania fizycznego. Są to bowiem m.in. rozważania dotyczące relacji istniejącej między kulturą fizyczną a wychowaniem fizycznym oraz analiza celów i funkcji wychowania fizycznego.

B. Teoretyczne podstawy zrealizowanych badań i ich aplikacja na grunt autorskiego projektu

W części teoretycznej, dokonano analizy kluczowych dla badań własnych kategorii pojęciowych, takich jak: kompetencje, kompetencje społeczne i ich modele oraz uwarunkowania. Powyższe rozważania osadzone zostały w kontekście psychopedagogicznym i jako takie stanowią wartościową pedagogicznie analizę, która jest zwarta i klarowna. Dokonując oceny analiz teoretycznych zawartych w pracy pragnę podkreślić, że stanowią one adekwatny fundament dla zrealizowanych badań. Jednak moim zdaniem, Autorka pracy,

opisując uwarunkowania kompetencji społecznych, powinna także wskazać przyjętą przez siebie interpretację relacji istniejącej między socjalizacją i wychowaniem. W moim przekonaniu, ma to zasadnicze znaczenie dla zrealizowanych badań, zwłaszcza, że prowadząc własną narrację, Doktorantka odwołuje się do zamierzonych i niezamierzonych wpływów środowiska społecznego, wzorców interakcji społecznych, czy też treningu społecznego (np. s. 23-24). Najbardziej wnikliwa analiza teoretyczna dotyczy najważniejszej dla tego projektu badawczego kategorii pojęciowej, czyli kompetencji społecznych. Charakteryzując kolejno - asertywność, empatię, radzenie sobie ze stresem i komunikację interpersonalną jako kompetencje społeczne, Autorka pracy odwołuje się do bogatej, aktualnej i interdyscyplinarnej literatury. Prowadząc rozważania odnosi się do różnorodnych semantycznych ujęć tych kategorii, ich zakresów znaczeniowych oraz ram paradygmatycznych, w perspektywie których były one dotychczas badane. Część teoretyczną pracy zamyka podrozdział dotyczący samooceny jako wyznacznika funkcjonowania społecznego człowieka. Rozważania zawarte w tym rozdziale, odbieram jako szczególnie istotne ze względu na jakość autorskiego warsztatu rozwijającego kompetencje społeczne i specyfikę zrealizowanych badań. Uważam je za ważne, ponieważ warsztat edukacyjny oraz weryfikacja jego zastosowania, dotyczą szczególnej kategorii osób - młodzieży, a przecież adolescencja to taki etap rozwoju ontogenetycznego, w którym nabywamy zarówno możliwości fizjologicznych jak i kompetencji (w tym kompetencji społecznych), które pozwalają nam pokonywać własne ograniczenia oraz dążyć ku autonomii i samorealizacji. Podsumowując, zawartą w pracy analizę teoretyczną oceniam jako spójną merytorycznie, stanowi ona solidne wprowadzenie do realizacji badań własnych.

Na uwagę zasługuje także to, że przygotowując się do realizacji własnego projektu badawczego, pani mgr Małgorzata Majerek dokonała przeglądu dotychczasowych badań dotyczących kompetencji społecznych, osadzonych w różnorodnych perspektywach epistemologiczno-metodologicznych, dotyczących różnorodnych grup wiekowych i zawodowych, funkcjonujących w wielu relacjach społecznych. A dalej, projektując badania własne, stanęła na stanowisku mówiącym, iż „wciąż brakuje empirycznie zweryfikowanych programów wychowawczych mających na celu rozwijanie kompetencji społecznych młodzieży” (s.8), a „(...) nauczyciele nie radzą sobie w sposób zadawalający z wieloma problemami wychowawczymi, u podłoża których zazwyczaj leżą braki uczniów wynikające z ich niskiego poziomu kompetencji społecznych” (s.8). Stąd biorąc pod uwagę podstawę

programową wychowania fizycznego, przygotowała autorski warsztat edukacyjny mający na celu rozwijanie kompetencji społecznych uczniów w ramach wychowania fizycznego. Celem badań stała się więc weryfikacja zastosowania powyższego warsztatu w praktyce.

C. Metodologiczne podstawy badań własnych

Opracowanie metodologicznych podstaw badań własnych to spójna i uporządkowana merytorycznie narracja, oparta na analizie bogatej literatury epistemologiczno-metodologicznej. Doktorantka odwołała się do procedury, metody i narzędzi badawczych funkcjonujących w obszarze nauk społecznych, a podstawą projektu stało się to, iż autorski warsztat rozwijający kompetencje społeczne uczniów to innowacja pedagogiczna, mająca na celu poprawę funkcjonowania uczniów w zakresie ich kompetencji społecznych. W celu weryfikacji skuteczności tego warsztatu przeprowadzono eksperyment pedagogiczny, w ramach którego zastosowano siedem gotowych narzędzi badawczych (zob. opis zastosowanych narzędzi s. 77-93). Są to:

- Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS-A(M) autorstwa A. Matczak
- Skala samooceny Self-Esteem Scale (SES) M. Rosenberga – w polskiej adaptacji I. Dzwonkowskiej, K. Lachowicz-Tabaczek i M. Łaguny
- Skala „Ja i inni” P. Majewicza
- Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS) N.S. Endlera i J.D.A. Parkera, w polskiej adaptacji J. Strelaua, A. Jaworowskiej, K. Wrześniowskiego, P. Szczepaniaka
- Kwestionariusz Rozumienia Empatycznego (KRE) autorstwa A. Węglińskiego
- Skala Aktywności Komunikacyjnej (SAK) Zbigniewa Nęckiego
- Dyferencjał Semantyczny (DS.) C.E. Osgooda, G.J. Sucięgo, P. H. Tannenbauma.

Należy zaznaczyć, że co prawda nie są one autorskimi narzędziami Doktorantki, ale ich zastosowanie jest uzasadnione merytorycznie i jak podkreśla Autorka pracy „(...) ich normalizacja została dokonana na próbie odpowiadającej wiekowo osobom, wśród których zrealizowano eksperyment. Poza tym pozwalają one na przeprowadzenie badań zbiorowych”(s. 78).

D. Realizacja badań i interpretacja otrzymanych wyników

Proces realizacji badań, jak i opracowanie oraz interpretacja otrzymanych wyników, zostały dokładnie opisane w recenzowanej rozprawie (zob. s. 93-207). Należy podkreślić, że liczba zastosowanych narzędzi, a także analizowanych zależności/korelacji jest dowodem na to, że autorka rozprawy zrealizowała wnikliwe badania. W pracy zawarte zostało bardzo skrupulatne opracowanie, świadczące o poziomie zaangażowania i umiejętnościach badawczych Doktorantki. Wartość zrealizowanych badań polega także na tym, że co prawda, „po przeprowadzonym warsztacie nastąpił wzrost wyników w zakresie kompetencji społecznych uczniów w nim uczestniczących, jednak wzrost ten okazał się nieistotny ze statystycznego punktu widzenia”(s.209), ale „podczas badania korelacji pomiędzy kompetencjami społecznymi a pozostałymi zmiennymi zależnymi ujętymi w pracy zarysowała się ciekawa właściwość. Niemal wszystkie badane konstrukty ukryte były skorelowane dodatnio z poziomem kompetencji społecznych. (...) Szczególnie silne korelacje z kompetencjami społecznymi wykazywały: samoocena, kompetencje komunikacyjne oraz styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na zadaniu”(s. 210-211). Dokonując analizy powyższych korelacji Autorka rozprawy stwierdza, że rozwój którejkolwiek z badanych kompetencji idzie w parze z rozwojem innych. O świadomości metodologicznej Doktorantki świadczy fakt, iż podkreśla ona, że „uzyskane wyniki badań nie posiadają rangi rozstrzygającej, lecz jedynie sygnalizującej, wskazującej na pewne prawidłowości, które należałoby poddać dalszej weryfikacji empirycznej”(s.211). Reasumując, przeprowadzone badania eksperymentalne uważam za wartościowy i ważny przykład praktyki badawczej, dotyczącej rzeczywistości edukacyjnej.

Podsumowując ocenę przedłożonej rozprawy pragnę podkreślić, że projekt jest spójny poznawczo i metodologicznie, przywołane koncepcje teoretyczne stanowią adekwatny kontekst dla przeprowadzonych badań eksperymentalnych.

Jeśli chodzi o nowatorstwo prezentowanych badań, czego należy się dopatrywać w przypadku dysertacji doktorskiej, to moim zdaniem przejawia się ono w następujących aspektach:

- Celem badań była weryfikacja zastosowania autorskiego warsztatu w rozwijaniu kompetencji społecznych młodzieży w ramach lekcji wychowania fizycznego. Dzięki temu projektowi, wzmocniona została wychowawcza

funkcja tego typu zajęć edukacyjnych, odniesiona do holistycznie rozumianego dobrostanu uczniów/wychowanków.

- Zastosowana metoda badań należy do rzadko stosowanych w pedagogicznej praktyce badawczej. Moim zdaniem, zrealizowany projekt jest dowodem na to, iż tego typu procedura badawcza otwiera nowe pola analiz, a jej zastosowanie może być źródłem wiedzy pedagogicznej i zmian dziejących się w rzeczywistości edukacyjnej.
- Interpretacja otrzymanych wyników badań może być także impulsem do rozwijania palety kompetencji nauczycieli wychowania fizycznego, na przykład przez rozszerzenie zakresu przygotowania pedagogicznego.
- Jako szczególny walor zrealizowanego projektu odbieram to, że opisane w pracy badania wzmacniają relację istniejącą między teorią i praktyką pedagogiczną, a także znaczenie działalności wychowawczej realizowanej w szkole jako podstawowej instytucji edukacyjnej.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę warunki i wymagania stawiane w *Ustawie o stopniach i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki z 14 marca 2003 (Dz.U.Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami)* znowelizowanej w 2014r., a dalej jakość zrealizowanego projektu oraz rozważania i opracowania zawarte w recenzowanej pracy, z przekonaniem rekomenduję dopuszczenie mgr Małgorzaty Majerek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Anna Kądziel